

Frans Kafka

MİLENAYA MƏKTUBLAR

Tərcüməçi:
Həbib Həbiboglu

qanun nəşriyyatı

Franz Kafka

**BRIEFE AN
MILENA**

Kitaba böyük Avstriya yazıçısı, “Qəsr” və “Dəyişilmə” əsərlərinin müəllifi Frans Kafkanın aşiq olduğu çex jurnalisti Milena Yesenskayaya ünvanlanmış məktubları daxil edilib. 1920-ci ilin yazında Milena F.Kafkanın nəsrini çex dilinə tərcümə etməyə başlayıb. Yazışmalarının və sevgi macəralarının başlanğıcı da elə o zamana təsadüf edib və cəmi bir neçə ay çəkib. Kafkanın tərcümeyi-halını yazan Klod Davidin təbirincə desək, “onların eşqi yazıçının itmiş ümidinə və həyatına qüdrətli şəfəq saçsa da, sonradan heç vaxt olmamış bir boşluq yaradıb”. Kafkanın daimi qorxu hissi və Milenanın ziddiyyətli xarakteri onların xoşbəxtliyini qeyri-mümkün edib ki, dərc olunan məktublarda da bu haqda dönə-dönə bəhs olunur.

MERAN-UNTERMAYS, "OTTOBURQ" PANSİONU

Əziz Milena xanım,

Sizə Praqadan, sonra isə Merandan bir neçə sətirlik məktub göndərdim. Cavab gəlmədi. Əslində, yazdıqlarıma təcili cavab elə də lazım deyildi, susqunluğunuz, bildiyimiz kimi, məktub yazmağa rəğbətə olmaması kimi ifadə olunsaydı (əgər bu, doğrudan da, nisbi rifah əlamətidirsə), onda mən tamamilə qane olurdum. Amma ola bilər ki, – elə buna görə də yenidən yazıram – öz sətirlərimdə Sizi haradasa incitmişəm (belə olan halda, əl-lərim iradəmin əleyhinə kobudluq edib), yaxud daha da pisi ola bilər ki, Sizin yazdığınız kimi, həmin çətin dövr yetişib və yenidən Sizin üçün ağır günlər başlayıb. Birinci fərziyyə barədə fikir yürüdə bilmərəm, çünki belə niyyətlər mənə çox yaddır, qalanları isə bir az həqiqətə yaxındır. İkincisi barədə fəlcilik edə bilmərəm, – axı mən əvvəlcədən necə müəyyən edə bilərəm? – təkcə bir şeyi soruşmaq istəyirəm: niyə də Siz lap qısa müddətə Vyana-dan getməyəsınız? Məgər sizin də başqaları kimi sığınacağınız yoxdur? Bəlkə Bohemadakı gəzintilər Sizə qüvvə bəxş edəcək? Amma mənə məlum olmayan başqa səbəbi varsa, Siz Bohemanı istəmirsinizsə, onda başqa bir yerə – ola bilsin ki, lap Merana da getmək pis olmazdı? Siz Meranda olmusunuzmu?

Beləliklə, iki şeydən birini gözləyirəm: ya sonrakı susqunluğunuz – bu, "Narahat olmayın, mənim işlərim qaydasındadır" deməkdir; ya da heç olmasa, bir neçə sətir yazmağınızı.

Qəlbən sizin Kafka

Mən birdən başa düşdüm ki, Sizi, xüsusən də üzünüzü hərtərəfli şəkildə xatırlaya bilmirəm. Yalnız kafenin çıxışına doğru gedərkən stolların arasından keçdiyinizi görürəm. Sizin qamətinizi, Sizin donunuzu – bütün bunları isə görmürəm.

Əziz Milena xanım, Vyanadakı məyusluğun içində sizin tərcümə üzərində çalışdığınızı bilirəm. Bu, məni riqqətə gətirir və utandırır. Siz, yəqin ki, artıq Volfdan¹ məktub almısınız, bir müddət əvvəl belə bir məktub barədə o mənə yazmışdı. Hansısa bir kataloqda “Qatil” novellasını mənim yazdığım haqqında olan elan anlaşılmazlıqdır; amma o mənim ən yaxşı əsərim hesab olunursa, eybi yox, qoy belə olsun. Sizin sonuncu və ondan əvvəlki məktublarınızda yazdığınıza görə həyəcan və narahatlıq tamamilə Sizi tərk edib, mən Sizin üçün və Sizin əriniz üçün bunun həqiqət olmasını arzu edirəm. Bir neçə il əvvəlki bazar axşamını xatırlayıram, mən Fransiskonun sahilyanı küçələrində dolaşırdım və Sizin ərinizlə rastlaşdıq, biz qarşı-qarşıya gəldik. O, heç də məndən yaxşı vəziyyətdə deyildi – ikimiz də başağrısından çox çəkmişdik, amma ikimiz də tamamilə fərqli idik. Xatırlaya bilmədiyim odur ki, biz yolumuzu birlikdə davam elədik, yoxsa ayrıldıq, bəli, əslində, bunların elə də böyük fərqi yoxdur. Amma bütün bunlar ötüb keçmişdir və keçmişin dərinliklərində qalmalıdır. Evdə Sizə yaxşıdır mı?

Ürəkdən gələn salamlarla,

Sizin Kafka

Meran-Untermays, pansion “Ottoburq”

¹ Kafkanın Münhendəki nəşiri Kurt Volf (1887–1963).

Əziz Milena xanım, yağış indicə kəsib, iki gün idi ki, gecə-gündüz leysan tökürdü, ola bilsin ki, bu, qısamüddətli fasilədir, amma bu cür hadisəni bayram etmək lazımdır – bax, mən də Sizə yazıram. Öz aramızdır, yağış mənim üçün asan keçdi, çünki qəriblikdəyəm, o, kiçik olsa da, ürəyim ona görə fərəhlənir. Əgər düz hiss etmişdimsə (o, yeganə yarım lal və qısamüddətli görüşü heç vaxt yaddan çıxarmaq olmayacaq), Siz də Vyanada qərblilikdə olarkən xoşbəxt idiniz, sonralar isə vəziyyət hər şeyi tündləşdirdi, amma Siz qürbətdə beləcə fərəhli idinizmi? (Əslində, bu, yəqin ki, pis əlamətdir və yaxşısı budur ki, ondan fərəhlənməyəsen).

Mən burada birtəhər yaşayıram, fani bədənəm daha artıq diqqətə, qayğıya layiq deyildir, mənim otağımın balkonu yaşıllığın içində itib-batmış, çiçək kollarının altında qalmışdır (buradakı bitkilər qəribədir – Praqada belə havada çəmənlik artıq donur, mənim balkonumun önündə isə piyalə kimi çiçəklər açır), çünki o, günəşin düz altındadır (daha doğrusu, artıq bir həftədir ki, buludlu göyün altındadır). Mənasız tanışlarım olan kərtənkələ və quşlar mənə qonaq gəlirlər. Ah, Meranı sizə bağışlamağı necə də istəyərdim! Bu yaxınlarda yazmışdınız ki, “boğulursunuz”, burada obraz mənaya tamamilə uyğun gəlir, amma buralar hər şeyi, azca da olsa, yüngülləşdirə bilərdi.

*Ürəkdən gələn salamlar,
Sizin F. Kafka*

“Ola bilsin ki, ciyərlərdir”. Bütün günü bu fikri başımda fırlatmışam, başqa bir şey haqqında düşünə bilmirdim. Xəstəlik məni çox da qorxutmurdu, yəqin ki (buna ümid edirəm, deyəsən, eyhamlarınız da bunu təsdiq edir), o sizə yüngülcə toxunub, amma ciyərlərin ciddi xəstəliyi belə (ciyərlərin az, yaxud çox dərəcədə zədələnməsi indi Qərbi Avropanın yarısını əhatə edib), mənim özümə də artıq üç ildir ki, tanışdır və mənə şərdən çox rifah gətirib. Bu, bir il əvvəl gecəyarısı başladı – boğazımdan qan gəldi. Mən yataqdan durdum (sonralar oxudum ki, bu baş verdikdə uzanmağa davam etməli imişəm) bütün təzə xəstələr kimi, baş vermiş hadisə məni ehtiyatlandırdı, bir az da qorxutdu: pəncərəyə yaxınlaşdım, başımı çölə çıxartdım, sonra əlüzyuyanın yanına getdim, otaqda gəzdim, çarpayıya oturdum – qan dayanmırdı. Amma buna görə özümü heç də bədbəxt hesab etmirdim – bir müddət sonra birdən aydın dərk etdim ki, üç il, dörd il sonra, yuxusuzluğun axırında yata biləcəyəm – əlbəttə ki, qanaxma dayanarsa). Tezliklə hər şey kəsildi (və həmin vaxtdan sonra bir daha qayıtmadı), belə ki, gecənin qalan hissəsini sakit yatdım. Düzdür, səhər tezdən köməkçi gəldi (mən onda Pale Şönbornda mənzil tutmuşdum), qanı gördü və bu xeyirxah, az qala fədakar, lakin çox işgüzar olan qız dedi: “Pane doktore, s Vami to dlouho nerotrva”¹. Amma özümü adi vaxtlardan da yaxşı hiss edirdim, işə və yalnız nəhərdən sonra həkimə getdim. Bu tarixçənin davamı artıq maraqlı deyildir.

Nəyi demək istəyirdim: məni Sizin xəstəliyiniz qorxutmur (həm də mən dəfələrlə xatirələrim haqda düşünür və özüm-özümü təkzib edirdim, lap kəndlilərdə olduğu kimi, gümrah və zərif təbiətinizi xəyalıma gətirirdim və belə bir nəticəyə gəlir-

¹ “Cənab doktor, siz çox yaşamazsınız”. (çex.)

dim: yox, Siz xəstə deyilsiniz, bu yalnız ehtiyatkarlıqdır, ciyərlərin xəstəliyi deyildir) – bax, belə, bu, məni qorxutmur, məni qorxudan bu narahatlığa səbəb olmuş fikirlərdir. Mən burada, başlanğıc üçün, yazdığınız qalan şeyləri istisna edirəm: cibimdə bircə quruş yoxdur, yalnız çay və alma ilə keçinirəm, hər gün saat ikidən səkkizə qədər belə olur – bütün bunlar başa düşmədiyim şeylərdir və onların şifahi şərhlərə ehtiyacı vardır. Ola bilsin ki, məhz buna görə fikrim yayınır (amma yalnız məktubda – yoxsa belə şeyi unutmaq mümkün deyil) və öz-özlüyümdə xəstəliyin izahı barədə düşüncələrimi – bu izahlar bir çox hallarda yarayır – xatırlayıram. Beynim o vaxtlar xəstəlik barədəki qayğı və əzablara dözə bilmirdi. O deyirdi: “Mən təslim oluram, amma kimin üçünsə tamlığın saxlanması əhəmiyyətlidirsə, qoy o mənim yükümü yüngülləşdirsən, onda biz bir müddət dayana bilərik”. O vaxt ciyərimin səsi gəlirdi – yəqin ki, onun itirəcəyi bir şey yox idi. Mənim iştirakım olmadan beynimin və ciyərimin bu mükəlliməsi, əlbəttə ki, dəhşətli idi.

Və Siz indi nə etmək niyyətindəsiniz? Mənim başa düşdüyümə görə, Sizi bir az qorumaq heç nəyə dəyməyən boş bir şeydir, Amma Sizi az da olsa qorumaq fikri Sizi sevənlərin hamısına aydın olmalıdır, qalan fikirlərin hamısı susmalıdır. Bəlkə çıxış yolu tapıldı? Axı demişdim ki, – amma yox, zarafat etməyəcəyəm, qəlbimdə heç də sevinc yoxdur və Siz yeni, daha sağlam həyat tərzinə keçməyiniz barədə mənə məktub yazana qədər də sevinc olmayacaqdır. Niyə Sizin Vyanadan çıxıb getmədiyiniz barədə artıq soruşmuram – axıncı məktubunuzdan sonra bunun səbəbini başa düşdüm, amma Vyananın yaxınlığında da qayğı ilə əhatə oluna biləcəyiniz möcüzəli yerlər vardır.

Qəlbimdə bundan önəmli bir şey olmadığından, bu gün başqa heç bir şeydən yazmıram. Bütün qalan şeyləri sabaha saxlayıram, o cümlədən jurnala görə təşəkkürü də.¹ Mənim halım pozulub, pərt olmuşam, fikirliyəm. Yalnız bircə şeyə görə sevincliyəm – əgər Siz tərcümə xətrinə yuxunuzun bir dəqiqəsini qurban verirsinizsə, bu, hər halda mənim üçün əbədi lənət olacaq. Axı nə vaxtsa iş məhkəməyə verilsə, heç bir xüsusi təhqiqat olmadan, sadəcə, qərar qəbul ediləcəkdir: sizi yuxudan məhrum etdiyimə görə mühakimə olunacağam – və bu haqlı mühakimə olacaq. Ola bilsin ki, Sizdən bu işlə məşğul olmamağınızı xahiş edərkən mən öz xeyrim barədə fikirləşirəm.

Sizin Frans K.

Əziz Milena xanım, bu gün mən başqa şey haqqında yazmaq istəyirəm, lakin yaza bilmirəm. Ona görə yox ki, mən hər şeyi ciddi qəbul edirəm; bu belə olsaydı, ayrı cür yazardım, axı həradasa bağdakı yarıqaranlıq bir küncdə sizin üçün yelləncək və əl altında da on fincan süd olmalıdır ki, dərhal götürə bilərsiniz. Qoy bu lap Vyanada olsun, nə olar, lap yayda olsun, tək aclıq çəkməyəsən və həyəcanlanmayasan. Doğrudanmı, bir adam yoxdur ki, kömək eləsin? Bəs həkim nə deyir?

Mən jurnalı böyük zərfdən çıxaranda, demək olar ki, tamamilə məyus oldum. Sizin haqqınızda bir şey eşitmək istəyirdim, unudulmuş qəbirdən çox tanış olan bu səsi yox. Niyə o bizim aramızda ilişib? Amma sonra başa düşdüm ki, bizi birləşdirən də odur. Amma öz aramızdır, bu ağır işi də öz üzərinizə götürməyə qərar verməniz mənim üçün başa düşülməzdir, mənə Sizin bu işi

¹ Gündəlik çex ədəbi jurnalı “Kmen”